

THE EFFECTS OF PORTAGE EARLY EDUCATION PROGRAM ON FAMILY INVOLVEMENT AND DEVELOPMENT OF CHILDREN AT THE AGE OF 5-6

(PORTAGE ERKEN EĞİTİM PROGRAMININ 5-6 YAŞ ÇOCUKLARININ GELİŞİMLERİ İLE AİLE KATILIM DÜZEYLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ)

Kazım BİBER¹
Ozana URAL²

ABSTRACT

This research is an experimental study implemented to investigate the effects of PORTAGE early education program on family involvement and development of children at the age of 5-6. The study groups consist of 64 children who are 5 to 6 years old and attend kindergarten classrooms in public primary schools in Balıkesir city center. Pre-test- post-test control group design was used in the study and the group matching technique is used for composing the study groups. Demographic data related to 5 to 6 years old children of experiment and control groups was gathered by using “Personal Information Form” composed by researcher, information about children’s developmental domains was gathered using “Portage Development Scale,” and the data related to families and “Family Involvement Scale”. Portage Early Childhood Education Program was implemented by the researcher in twenty-week period. Besides percentage and frequency distribution, t-tests for independent and paired samples, one of the parametric statistics, were used to test research hypothesis. The demographic information about the parents of children who are on study group shows that parents’ education level is low, in parallel with low level of income. While there was no statistically significant difference in the Portage Development Scale points of the 5 to 6 years old children in Experiment and Control Group before the implementation of the program, statistically significant difference was detected in post-test points of experiment groups in which Portage Early Childhood Education Program was applied. The ideas of families and responsible people about family involvement have positively changed. Due to the results of the study, education program applied has a meaningful effect on experiment groups. It can be seen that family involvement programs contribute to permanence and effectiveness of early childhood education. On the basis of the results, it is possible to say that the family involvement program for children has an impact on both children and families.

Keywords: Children 5-6 years old Pre-School Education in training, Families, Family Education and Involvement.

ÖZET

Bu araştırma, Portage Erken Eğitim Programının 5-6 yaş çocuklarının gelişimleri ile aile katılım düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilen deneysel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini Balıkesir ili merkezinde bulunan ve Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı iki ilköğretim okulunun anasınıfına devam eden, aileleriyle yaşayan 5-6 yaş grubu 64 çocuk ve bu çocukların aileleri oluşturmaktadır. Ön-test-son-test kontrol grubu modelinin kullanıldığı çalışmada çalışma gruplarının oluşturulmasında “grup eşleştirme” tekniği kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarını oluşturan 5-6 yaş çocuklarına ilişkin demografik veriler araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile, gelişim alanlarına yönelik veriler “Portage Gelişim Ölçeği” kullanılarak, aileye yönelik veriler “Kişisel Bilgi Formu” ve “Aile Katılım Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Deney gruplarına Portage Erken Eğitim Programı araştırmacı tarafından 20 hafta süreyle uygulanmıştır. Verilerin analizlerinde yüzde ve frekans dağılımlarının yanı sıra, araştırmanın hipotezlerini test etmek için parametrik istatistiklerden t testi kullanılmıştır. Çocukların anne babalarına

¹ Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi. kbiber@balikesir.edu.tr

² Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi. oural@marmara.edu.tr

ilişkin demografik sonuçlar, genel olarak eğitim seviyesinin düşük olduğunu aynı zamanda gelir durumlarının da düşük olduklarını göstermektedir. Aileleriyle yaşayan deney ve kontrol gruplarında yer alan 5-6 yaş çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, Portage Erken Çocukluk Eğitim Programının uygulandığı deney gruplarında son-testte anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu durum uygulanan programın etkililiğine işaret etmektedir. Deney gruplarında ailelerin, aile katılımına ilişkin düşünceleri olumlu yönde değişmiştir. Ailelerin çocukların gelişimlerine yönelik böyle programlara gereksinim duyduğu görülmektedir.

Aile destekli programların okul öncesi eğitimin kalıcılığı, etkililiği açısından katkı sağladığı görülmektedir. Bu sonuca dayanarak aile destekli, çocuklar için uygulanan eğitim programının hem çocuklar için hem de aile için etkililiğinden söz etmek mümkündür.

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi Eğitim Alan 5-6 yaş Çocukları, Aileler, Çocuk Yuvası, Grup Sorumlusu, Aile Eğitimi ve Katılımı.

SUMMARY

Introduction

A healthy society consists of healthy individuals. One of the most important factors in the growth of the healthy individuals is a healthy family and family life. A family constituting mother, father and children is a community which has mutual affection, respect, cooperation and sense of belonging among its members (Çivi, 1991). Family should know both the developmental feature of the child and pedagogy and take some precaution against harmful effects. Family should evaluate every experience to grow a healthy, happy and creative individual. Child's getting ready such an experience requires having enough information about pedagogy for family (Oktay, 2002). The pre-school is an age that child shows the fastest progress in terms of physically, mentally, social, spiritual and language development and forms his personality. Child's getting the identity "student" in addition to "child" with starting school life affects family members' responsibilities. Being student's parents apart from being mother and father comes more responsibilities for the family members. Besides the clearest models for the child in the pre-school age is his mother and father who shares their time and environment. The studies currently appear that to grow healthier, happier and more educated child requires healthier and more educated, cooperative family and teachers (Oktay, 2002; Aytaç, 2000; Gürşimşek, 2003). In this context, while doing its education duty, school should feel home life on the child and prepare an educational environment based on this effect.

There is very few family education program that family and children benefit. Family education approach becoming integrated with pre-school education is regarded as more effective by being paired with family and child. Because this approach mentions about that children in the pre-school and their parents are given education in the same institution or their homes. The program "Portage Early Education" is an early education program prepared to give support 0-6 years old children with normal development, at risk, diagnosed needed special education children. This program is based on parents' education and performed as home centered and home-institution centered programs (Şahin, 2010). In the light of this information, the main problem of this study is "Is there any effects of Portage Program on the 5-6 years old children's development and family participation levels?" The main purpose of this study is to analyze Portage Early Education Program's effect on the 5-6 years old children's development and family participation levels.

Method

In this study performing for testing Portage Early Education Program's effect on the 5-6 years old children's development and family participation levels, experimental and

control groups are formed by depending on experimental pattern. In the study before starting practices and after ending experimental processes, pre-test and final test are applied. The study's pattern is pre-test-final test experiment model with control group. The research's study group is formed by 64 children (32 male and 32 female) who live with their family and are students in the pre-school in Altıeylül county town, Balıkesir province and their families (64 adults). The data collection devices using in the research are Information Form, Portage Progress Scale and Family Participation Scale. While the findings from the research are evaluating, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for statistical analysis for Windows 15.0 program is used; in addition to percentage and frequency distribution, independent groups from parametric statistics and t test for related evaluation are used. In comparisons the level of significance is used as 0.05.

Findings and Results:

5-6 years old 32 children of 64 children in the study group form experimental group and the other 32 children form control group. While Portage Progress Scale pre-test and final test points are compared to appear the effectiveness of education program performing on the experimental group, significant difference is shown; the experimental process performing on the experimental group is said to be significant on behalf of the children. Portage Progress Scale's pre/final test total points significance is seen in the social development, language development and self-care, mental and physical development which are the sub-dimension of the program. In terms of the getting points from the Portage Progress Scale, the significant difference is established between the control group's pre-test and final test. None of the programs performing on the nursery class the control group's children's development partially advances at the end of 20 weeks; however this difference is occurred due to normal growth and nursery class education.

It is seen that in the meanwhile the experimental group and control group's students' pre-test point averages are respectively 144,50 and 138,94, their final test point averages are respectively 229,41 and 147,94. According to the experimental and control group's pre/final test point averages Portage Early Education Program can be commented as effective on the child's development.

The pre/final test points getting from the Family Participation Scale of the Children's Family in the experimental group are seen to differentiate. This situation can be explained that program applying to support children's development area during the study effect the family's participation attitude. The experimental group's difference in the pre-test and final test shows up in the every other sub dimension; it is pointed out that particularly the difference in the "school centered participation" is more than the other.

The pre/final test points getting from the Family Participation Scale of the Children's Family in the control group are seen to differentiate. It can be said that as the program is performed with the family participation the control group's family's attitude for the school is affected. According to this information the experimental processes are useful for the experimental group's children's family and furthermore the control group's children's family develops less than the experimental group's children's family. According to these results, the supports which would give to 5-6 years old children's family contribute to children's various development levels.

GİRİŞ

Modern toplumlarda eğitim alanında yapılan çalışmalar eğitimin nihai amacının “sağlıklı” bireyler yetiştirmek olarak genellendiğini göstermektedir. “Sağlıklı” birey kavramı bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı, mutlu bireyleri kapsamaktadır.

Sağlıklı bireylerin yetişmesindeki en önemli faktörlerden biri de sağlıklı bir aile ve sağlıklı bir aile yaşantısıdır. Aile; ana, baba ve çocuklardan oluşan, üyeleri arasında karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu bulunan bir topluluktur (Çivi, 1991).

Ailenin ilk görevi, çocuğun bakımını sağlamak, onu korumaktır. İyi bakım çocuğun en önemli gereksinimidir. Yaşamının ilk yıllarında çocuk, tamamen başkasının bakımına muhtaçtır. Çocuğun gelişimi, sağlıklı bir insan olabilmesi için duygusal gereksinimlerinin de karşılanması çok önemlidir. Bu, büyük ölçüde çocukluğu boyunca güvenebileceği ve destek görebileceği bakıcıların varlığına dayanır. Bunu en iyi şekilde yapabilecek olan, ailedir. Aile, çocuğun kişilik, psikolojik ve bedensel gelişiminde önemli rol oynar (Kutlu, 1992). Bir toplum, çocuklarının “sağlıklı” olarak yetiştirmek, eğitmek hedefini ortaya koyduğunda aile ve eğitim kurumlarına büyük rol ve görevler düşmektedir.

Sağlıklı, mutlu, yaratıcı insanlar yetiştirebilmek için ailenin her yaşantıyı en iyi şekilde değerlendirmesi gerekir. Çocuğun böyle bir yaşantıya hazır olması ise ailenin çocuk eğitimi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmasını gerektirir (Oktay, 2002). Comenius’a göre bu süreç, özgürlük, neşe ve zevk içeren, pozitif öğrenme tecrübelerinden oluşmalıdır (Akt., Oktay, 2002).

İlerlemeci eğitim anlayışına göre okul, hayatın kendisidir. Bu hayatın temeli de “okul öncesi eğitim” ile başlamakla atılır (Dewey, 1987). Okulöncesi çağı, çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal, ruhsal ve dil gelişimi yönünden en hızlı gelişme gösterdiği, kişiliğinin şekillendiği dönemdir. Çocuğun sağlıklı gelişiminde güdülen amaç, onun fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal yönden bütün olarak ele alınmasıdır. Bu dönemde, bireyler arasındaki gelişimsel farklılıkları ortaya çıkaran etkenler, farklı genetik özellikler ve içinde yaşanılan çevredir (Aydın, 2000; Senemoğlu, 2004; Tanyer, 2003). Çocuğun çevresinin maksimum derecede zenginleştirilmesi, yaşam deneyimleri, olumlu kişilik yapılarıyla ilişkiler ve nitelikli uyarıcılarla karşı karşıya bırakılması tüm gelişimi hızlandıracaktır (Ajayi, 2008).

Çocuğun, okul hayatına başlamasıyla, “çocuk” kimliğinin yanı sıra, “öğrenci” kimliğini de kazanması, aile üyelerinin sorumluluklarını da etkilemektedir. Anne-baba olmanın dışında “veli” olmak, aileye farklı sorumluluklar yüklemektedir. Ayrıca okul öncesi dönemdeki çocuk için en belirgin modeller, zaman ve çevre birlikteliğini paylaştığı annesi ve babasıdır. Özellikle bu dönemde annesini ve babasını böylesine etkili birer model olarak alması, çocuğun gelecekteki kişilik yapısını, benlik algısını ve de öz saygısını doğrudan etkiler. Bu etkilenmenin yönü ise ebeveynlerinin tutum ve davranışlarına göre olumlu ya da olumsuz olabilir (Yavuzer, 1999). Çocukta duyuşsal becerilerin gelişimi ise ailenin çocuğun gelişim özelliklerini bilerek buna uygun eğitim verilmesi ile gerçekleşir (Aytaç, 2000).

Aile ve okul “sağlıklı” çocuklar yetiştirmek için günümüzde daha fazla eğitime ve katılıma gereksinim duymaktadır. Ailelere yönelik olarak aile katılım etkinlikleri, aile eğitimleri düzenlenirken, eğitim kurumlarında görev yapan eğitimcilere de çeşitli hizmetiçi eğitim etkinlikleri sunulmaktadır. Daha sağlıklı, eğitilmiş ve mutlu çocuklar yetiştirmenin yolunun daha sağlıklı ve eğitilmiş, işbirliği yapan aile ve öğretmenlerden geçtiği günümüzde yapılan çalışmalar sonucunda anlaşılmıştır (Oktay, 2002; Aytacı, 2000; Gürşimşek, 2003).

Bu bağlamda okul, eğitim-öğretim görevini yerine getirirken aile ortamının çocuk üzerindeki etkisini görmeli ve bu etkiden yola çıkarak bir eğitim ortamı hazırlamalıdır (Gürşimşek, 2003). Gelişim ve öğrenmede erken çocukluk döneminin önemini ortaya koyan araştırmalarda aileyi, okul yaşamının bir parçası haline getirmek gerektiğini vurgulamaktadırlar (Seçkin, Koç, 1997). Aile katılımını öngören ve aile eğitim programlarına yer veren eğitim uygulamalarının çocukların gelişimleri üzerindeki olumlu etkileri çeşitli çalışmalarda ortaya konulmuştur (Şahin ve Turla, 1996; Seçkin ve Koç, 1997; Can Yaşar, 2001; Temel, 2001; Gürşimşek, 2003). Bunun yanı sıra, yürütülen çeşitli çalışmalarda ailelerin de eğitim sürecinin aktif katılımcısı olmaktan kaynaklanan temel bazı yararlar elde ettiği belirtilmektedir (Henderson, 1987; Liontos 1992; Epstein, 1992; akt, Gürşimşek, 2003).

Ailelerin ve çocukların yaralanabileceği az sayıda aile eğitimi programı bulunmaktadır. Toplumsal değişimler yavaş yavaş aileye biçilen farklı rol, sorumluluk ve görevler vermektedir. Bu değişime paralel olarak, çocuk ve aileye yönelik, farklı aile eğitim programları ortaya çıkmıştır. Günümüzde toplumsal ihtiyaçların ortaya çıkardığı program yaklaşımları şu şekilde sıralanabilir (Ural, 2010; Ural, 2005).

- Okulda çocuklara uygulanan program yaklaşımı,
- Aileye uygulanan program yaklaşımı,
- Çocuk ve aileye birlikte uygulanan program yaklaşımı,
- Çocuk, aile ve topluma birlikte uygulanan program yaklaşımıdır.

Bu yaklaşımlardan okulöncesi eğitimle bütünleştirilmiş aile eğitimi yaklaşımı, çocuk ve aileyi birlikte ele alarak uygulanmasının daha etkili olabileceği düşünülmektedir. Çünkü bu yaklaşımın özelliği, okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklara, ana-babalarına, aynı kurumda veya evlerinde eğitim verilmesidir. Yaklaşımın amacı, çocukların eğitim programı ile aile eğitim programının bütünleştirilerek; çocuğun fiziksel, sosyo-duygusal, zihinsel gelişimini, konuşma becerilerini ve sözcük dağarcığını arttırmak, okulda başarılı olmaları için hazırlanmaktadır. Portage Erken Eğitim Programı; 0–6 yaşlar arasında normal gelişim gösteren, risk altında olan, tanısı konmuş özel eğitime gereksinim duyan, çocukların gelişimlerini desteklemeye yönelik hazırlanmış bir erken müdahale programıdır. Bu program anne-baba eğitimini temel alan ev merkezli ve ev-kurum merkezli programlar olarak yürütülmektedir (Şahin, 2010). Yukarıda açıklanan bilgilerin ışığında “5-6 yaş grubu çocukların gelişimleri ile aile katılım düzeyleri

üzerinde Portage Programının etkisi var mıdır?" sorusu bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Portage Erken Eğitim Programının 5–6 Yaş Çocuklarının Gelişimleri İle Aile Katılım Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin incelenmesidir. Bu genel amaca ulaşmak için şu hipotezler sınanmıştır.

1. Deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır.
  - 1.1. Deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır.
2. Kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur.
  - 2.1. Kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur.
3. Deney grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır.
  - 3.1. Deney grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır.
4. Kontrol grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur.
  - 4.1. Kontrol grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur.

YÖNTEM

Portage Erken Eğitim Programının 5–6 Yaş Çocuklarının Gelişimleri İle Aile Katılım Düzeyleri Üzerindeki Etkisini sınamak için yürütülen bu çalışmada deneysel desene bağlı olarak deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Araştırmada bağımlı değişken beş-altı yaş çocuklarının gelişim alanları (dil, sosyal, özbakım, bilişsel, fiziksel) bağımsız değişken ise; çocukların gelişim alanları üzerine etkisi incelenen Portage Erken Eğitim Programı ve aile katılım düzeyidir. Araştırmada uygulamalar başlamadan önce ve deneysel işlemlerin bitiminden sonra, ön-test ve son-test uygulanmıştır. Bu araştırmanın deseni, ön-test-son-test kontrol gruplu deneme modelidir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Balıkesir ili, merkez Altıeylül ilçesinde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve ailesiyle yaşayan 64 (32 kız, 32 erkek) çocuk ile bu çocukların ailesi (64 yetişkin) oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlendiği Balıkesir ili Cumhuriyet İlkokulu ve Plevne İlkokulunda anasınıflarına devam eden 5–6 yaş çocuklarının cinsiyet ve okuldaki şube dağılımları tablo 1' de görülmektedir.

Tablo 1. Çalışma Okullarının Şube ve Öğrenci Sayıları

Okullar	Şube sayısı	Kız	Erkek	Toplam
Cumhuriyet İlkokulu Anasınıfı	3	30	21	51
Plevne İlkokulu Anasınıfı	2	16	18	34
Toplam	5	46	39	85

Tablo 1 de görüldüğü gibi iki okulda toplam 85 öğrenci bulunmaktadır. Plevne ilkokulundan devamsız ve kaynaştırma olan 2 öğrenci çalışma grubuna alınmamıştır. Cumhuriyet İlkokulundaki 51 öğrenciden 32 öğrenci ise basit rastgele örnekleme ile belirlenmiştir.

Deney ve Kontrol Grupları

Deney ve kontrol gruplarının oluşturulmasında “grup eşleştirme” tekniği kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2007). Deney ve kontrol grupları aynı dönemde eğitim gören, aynı yaş ve cinsiyetteki çocuklardan oluşmaktadır. Çocukların yaş ve cinsiyetleri eşitlendikten sonra rassal olarak deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur.

Çalışmada deney ve kontrol grupları kullanıldığından, araştırmaya başlamadan önce gruplar arasında mümkün olan en üst düzeyde eşleştirmeyi yapmak amacıyla şu hipotezler sınanmıştır.

1. Deney ve kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test puanları arasında fark yoktur.
2. Deney ve kontrol gruplarını oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test puanları arasında fark yoktur.

Bu hipotezlere göre elde edilen bulgular şöyledir.

Örneklimi oluşturan 64 çocuğun 32 si deney grubunu 32 si de kontrol grubunu oluşturmaktadır. Çalışmanın “deney ve kontrol grubu çocukların Portage gelişim ölçeğinden aldıkları ön-test puanları arasında fark yoktur.” hipotezi bağımsız gruplar için *t* testi ile sınanmıştır. Deney ve kontrol grubuna ilişkin değerler tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği Ön-test Puanlarının Analiz Sonuçları

Test	N	Ort. ($\bar{x}$)	s.s.	s.d.	t	p
Deney Grubu	32	144,50	24,60	62	,91	,336
Kontrol Grubu	32	138,94	24,24			

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,05$

Tablo 2 incelendiğinde, deney ve kontrol grubu çocukların Portage Gelişim Ölçeğinden aldıkları ön-test puanlarının ortalaması, deney grubu için 144,50 ve standart sapması 24,60 olarak bulunmuştur. Aynı ölçeğin uygulandığı kontrol grubu çocukları için ön-test puanları ortalaması ise 138,94 ve standart sapmaları 24,24 olarak görülmüştür. Her iki grubun da Portage Gelişim Ölçeği puan ortalamaları

arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, bağımsız gruplar için t testi ile yoklanmış, hesaplanan p değeri 0,33 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2'deki deney ve kontrol grubu çocukların Portage Gelişim Ölçeğinden aldıkları ön-test puanlara göre karşılaştırılmasından elde edilen sonuca göre, deney ve kontrol grubu çocuklarının arasında anlamlı bir fark olmadığı gözlemlenmiştir. Bu iki grup arasında anlamlı bir farkın bulunmaması, grupların birbirlerine denk seviyede olduğu deneysel çalışma için uygun olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Aile katılımına ilişkin “deney ve kontrol gruplarını oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test puanları arasında fark yoktur” hipotezine yönelik veriler tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Deney Ve Kontrol Grubunu Oluşturan Çocukların Ailelerinin Aile Katılım Ölçeği Ön-Test Analiz Sonuçları

Test	N	Ort. ($\bar{x}$)	s.s.	s.d.	t	p
Deney Grubu	32	78,56	6,00	62	,17	,865
Kontrol Grubu	32	78,81	5,67			

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,05$

Tablo 3’de deney ve kontrol gruplarını oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeği puanlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Deney grubunun ölçekten aldığı puan ortalaması 78,56 ve standart sapmaları 6,00 olarak belirlenmiş ve kontrol grubunun ölçekten aldığı puan ortalaması ise 78,81 olarak hesaplanmıştır. Deney ve kontrol gruplarını oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, bağımsız gruplar için t testi ile yoklanmış, hesaplanan p değeri ve %95 güven aralığında anlamlılık düzeyine göre 0,86 olarak tespit edilmiştir.

Kontrol ve deney gruplarının arasında ön-test puanları göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık gözlenmemiş ve bir denkleğin varlığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, araştırmanın kontrol ve deney gruplarına uygulanan bütün ön-test ölçümleriyle örtüşmesi, deney ve kontrol gruplarının homojen oluşunu desteklemektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, Bilgi Formu, Portage Gelişim Ölçeği, ve Aile Katılım Ölçeğidir. Aşağıda veri toplama araçları yer almaktadır.

Bilgi Formu

Çocuğun yaşı, cinsiyeti, eğitim durumuna, ilişkin bilgi formunu ifade eder. Buradaki bilgilere çocuğun okuldaki dosyasından ulaşılmıştır.

Portage Erken Eğitim Programı

Portage kırsal bölgede yaşayan çocukların gereksinimlerini karşılamak üzere 1970’lerin başlarında ABD’nin Wisconsin eyaletinin Portage kentinde geliştirilmiş bir erken eğitim programıdır. Portage ABD’de Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenen örnek bir proje olarak başlamıştır.

Portage Erken Eğitim Programı; 0–6 yaşlar arasında normal gelişim gösteren, risk altında olan, tanısı konmuş özel eğitime gereksinim duyan, korunmaya muhtaç olan çocukların gelişimlerini desteklemeye yönelik hazırlanmış bir erken müdahale programıdır. Bu program anne-baba eğitimini temel alan ev merkezli ve ev-kurum merkezli programlar olarak yürütülmektedir (Şahin, 2010). Portage, ev merkezli bir hizmet modeli ile anne-baba eğitimini temel alırken, merkez temelli ve merkez ev temelli erken eğitim programı olarak tüm dünyada hızla yaygınlaşmaktadır (Cameron, 1997).

Türkiye'de Portage Erken Eğitim Programının kullanımı 1993 yılından beri sürmektedir. Araştırmada kullanılan Portage Erken Eğitim Programı Kontrol Listesi programın Türkiye'ye uyarılmasında "Gelişim Ölçeği" olarak adlandırılmıştır. Bu çalışmada da Portage Erken Eğitim Programı Kontrol Listesi, "gelişim ölçeği" adıyla kullanılmıştır. Portage Gelişim Ölçeği, altı gelişim alanından ve altı yaş bölümünden oluşan 691 maddeden oluşmaktadır.

Portage Erken Eğitim Programının 3 kısmından birisi olan gelişim ölçeği; özbakım becerileri, fiziksel gelişim, sosyal gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi olmak üzere beş alt bölümden oluşmaktadır. Sadece bebeklerde uyarım kısmının alt bölümü yoktur. Her alt bölümde 0-1 yaş, 1-2 yaş, 2-3 yaş, 3-4 yaş, 4-5 yaş ve 5-6 yaş grubuna ait maddeler vardır. Çocuk, kendi yaş grubunun alt bölümlerinden aldığı toplam puanlarla değerlendirilir.

Portage Gelişim Ölçeği 5–6 yaşındaki 114 çocuğa kullanılarak geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Bu ölçekle birlikte psikolojik testler, özellikle SB (Fin), WISC-R ve WPPSI aynı zamanda Merrill-Palmer, Bayley, Leiter ve WAIS testleri yapılmıştır. İç tutarlılık güvenilirlik katsayıları alanlara göre, sosyalleşme 0.80, dil 0.81, özbakım 0.73, bilişsel 0.70, psikomotor 0.75 olarak hesaplanmıştır. Tüm ölçek için 0.80. olarak belirlenmiştir (Arvio, M.; Hautamaki, J. and Tilikka, P., 1993). Portage değerlendirmesinin sonuçları diğer testler tarafından sağlanan gelişim seviyeleri ile karşılaştırılmıştır. Portage'ye çapraz doğrulama sağlayan bu yöntemle, makul bir değerlendirme yöntemi olarak kullanılabilir olduğu ispatlanmıştır. Ayrıca birlikte kullanılan testlerle de yakın bir ilişkisi olduğu saptanmıştır (Arvio, M.; Hautamaki, J. and Tilikka, P., 1993). Portage Erken Eğitim Programının beş altı yaş kapsayan, beş gelişim alanından 60 ifadeyi kullanarak yapmış olduğu çalışmasının güvenilirlik analizleri sonucunda, Cronbach Alfa değerleri; sosyal gelişim için 0,89 dil gelişimi için 0,80 bilişsel gelişim için 0,85 motor gelişim için 0,92 ve özbakım becerisi için 0,87 olarak bulunmuştur (Çetin, 2002). Portage Erken Eğitim Programı üç kısımdan oluşmaktadır.

1. Gelişim Ölçeği,
2. Etkinlik Önerileri Kılavuzu,
3. Portage Modeli Hakkında Bilgi Sağlayan Kullanım Kılavuzu Kitapçığı

Bu araştırmada sadece "60–72 ay Çocukların Portage Gelişim Ölçeği" kullanılmıştır.

5–6 yaş grubuna uygulanan Portage Gelişim Ölçeğinin amacı gelişimsel bir yaş puanı belirlemek değildir, bir gelişimsel değerlendirme metodudur (Uzundemir Marangoz, 2001).

Deneysel çalışmaya başlamadan önce araştırmacı tarafından Balıkesir Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünden 17.09.2010 tarih ve 024326 sayılı, yazı ile araştırma izni alınmıştır. Portage eğitim kılavuzuna göre, "çocuk için her gelişim alanda taban ve tavan etkinlik uygulama yaklaşık 4–6 haftayı almaktadır" (Marangoz, 2001). Program 20 haftalık olarak plânlanmıştır.

Aile Katılım Ölçeği (AKÖ)

Aile Katılım Ölçeği (Family Involvement Questionnaire), Amerika Birleşik Devletlerinde Fantuzzo, Tighe ve Childs (2000) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek üç boyutu olan ev temelli katılım (ETK), okul temelli katılım (OTK) ve okul-aile işbirliği temelli katılım (OAT), boyutları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Ölçekte toplam 42 madde yer almaktadır. Ölçeğin alt ölçeklerinin Cronbach Alpha katsayıları sırayla .85, .85 ve .81 bulunmuştur.

Aile katılım ölçeğinin her bir alt ölçeğinden alınan puanların yüksekliği ile ailenin, çocuğunun eğitim-öğretim çalışmalarına ilgi ve katılımın arasında doğrusal bir ilişki vardır. Bir başka deyişle her bir alt ölçekten alınan puanın yüksekliği ailenin eğitim öğretim faaliyetlerine katılımının yüksekliğini gösterir. AKÖ'nün Türkçeye Gürşimşek (2003) tarafından okul öncesi düzeyde uygulanmış ve Türkçeye uyarlaması yapılmıştır. Gürşimşek (2003) 'in Türk örnekleme üzerinde 200 ebeveynle yürüttüğü çalışmada ölçme gücü açısından düşük maddeler çıkarılmış ve 34 maddelik ölçeğin güvenilirlik katsayısı alt boyutlar için sırasıyla .79, .69, .84 ve tüm ölçek için .87 olarak belirlenmiştir. Gürşimşek, Kefi ve Girgin (2005) tarafından 161 babadan oluşan örnekleme yapılan diğer bir çalışmada ölçeğin alt ölçekler için güvenilirlik katsayısı sırasıyla .83, .72 ve .90 ve tüm ölçek için .92 olarak belirlenmiştir.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerin her bir alt boyutu ayrı ayrı ele alındığında anlamlılık değerleri çocuklar için ön-testi ,96 ve son-test için ,75 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre testlere ilişkin puanlar normal dağılıma uymaktadır ($p>0,05$) şeklinde yorumlanabilir. Ölçeklerin her bir alt boyutu ayrı ayrı ele alındığında anlamlılık değerleri aileler için ise ön-test ,96 ve son-test ,97 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre testlere ilişkin puanlar normal dağılıma uymaktadır ($p>0,05$) şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 15.0 programı kullanılmış olup yüzde ve frekans dağılımlarının yanı sıra, araştırmanın hipotezlerini test etmek için parametrik istatistiklerden bağımsız gruplar ve ilişkili ölçümler için *t* testi kullanılmıştır. Karşılaştırmalarda anlamlılık düzeyi olarak 0.05 alınmıştır.

Tablo 4. Çocuklara İlişkin (Cinsiyet, Doğum Yılı, Kreş Eğitimi ve Anaokuluna Devam Durumu) Bilgilerin Yüzde ve Frekans Dağılımı Tablosu

Çocuğun		f	%	ss
Cinsiyet	Kız	32	50	,504
	Erkek	32	50	
Doğum Yılı	2005	32	50	,504
	2006	32	50	
Kreş Eğitim	Aldı	--	--	,000
	Almadı	64	100	
Anaokulu	1 yıl	64	100	,000

Tablo 4’de görüldüğü gibi çocukların 32 si (%50) kız 32 si de (%50) erkektir. Aynı zamanda bu çocukların 32 si (%50) 2005 yılı, 32 de (%50) 2006 yılı doğumludur. Bu çocukların hiç biri anasınıfı eğitiminden önce herhangi bir kreşe gitmemişlerdir. Araştırmanın yapıldığı dönemde de bu çocukların hepsi (%100) bir yıl anaokuluna devam etmekteydiler.

BULGULAR YORUM

Bu bölümde çalışmada toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgularla ilgili yorumlar yer almaktadır.

Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarına İlişkin Portage Gelişim Ölçeği Bulguları

Çalışma grubunu oluşturan 5-6 yaşındaki 64 çocuğun 32 si deney grubunu 32 si de kontrol grubunu oluşturmaktadır. Deney grubuna uygulanan eğitim programının etkililiğine ortaya koymaya yönelik ilk hipotez; **“Deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır”** idi. Bu hipoteze ilişkin ölçümler t testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Deney Grubunu Oluşturan Çocukların Portage Gelişim Ölçeği Puanlarının Ön-test/Son-test Analiz Sonuçları

Test	N	Ort. ($\bar{x}$)	s.s.	s.d.	t	cor	p
Deney Ön-test	32	144,50	24,88	31	22,83	,56	,000*
Deney Son-test	32	229,41	11,93				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Deney grubunu oluşturan çocukların Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları karşılaştırıldığında, ön test puanları ortalaması 145,88 ve standart sapması 24,88 olarak hesaplanmış ve ayrıca aynı grubun son test puanları ortalaması 229,41 ve standart sapması 11,93 olarak tespit edilmiştir. İlişkili ölçümler için t testi analiz sonucunda hesaplanan p değeri, %95’lik anlamlılık düzeyi göz önünde bulundurulduğunda ,000 olarak bulunmuştur (Bkz. Tablo 5).

Portage Gelişim Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından, deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre; deney grubuna uygulanan deneysel işlemin gruptaki çocukların lehine anlamlı

olduğu söylenebilir. Elde edilen bu bulgu araştırmanın ikinci hipotezini desteklemektedir.

Çalışmanın “**Deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır**” hipotezi araştırmanın ikinci hipotezindeki farklılığın, ölçeğin alt boyutlardaki sonuçlarını görmek için kurulmuştur. Araştırmanın bu hipotezine ilişkin istatistiksel işlemler tablo 6’da test edilmiştir.

Tablo 6. Deney Grubunu Oluşturan Çocukların Portage Gelişim Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Ön-test/Son-test Analiz Sonuçları

Alt Boyut	Test	N	Ort. ($\bar{X}$)	s.s.	s.d.	t	cor	p
Sosyal Gelişim	Ön-test	32	18,41	4,72	31	11,24	,68	,000*
	Son-test	32	25,34	2,71				
Dil Gelişimi	Ön-test	32	17,50	5,21	31	19,31	,60	,000*
	Son-test	32	31,78	3,76				
Öz bakım	Ön-test	32	33,69	6,32	31	15,27	,52	,000*
	Son-test	32	48,22	3,04				
Bilişsel Gelişim	Ön-test	32	36,41	7,58	31	22,42	,49	,000*
	Son-test	32	62,59	3,90				
Fiziksel Gelişim	Ön-test	32	39,91	8,38	31	15,90	,40	,000*
	Son-test	32	61,50	3,17				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Deney grubu çocuklarının Portage Gelişim ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark ilişkili ölçümler t testi ile test edilmiştir. Tablo 6’da görüldüğü gibi sosyal gelişim, dil gelişimi, öz bakım, bilişsel gelişim ve fiziksel gelişim alt boyutlarının p anlamlılık dereceleri ,000 olarak tespit edilmiştir.

Başka bir deyişle, deney grubunu oluşturan çocukların Portage Gelişim ölçeğinin ön-test/son-test toplam puanlarına göre gösterdikleri anlamlık, uygulanan programın alt boyutları olan sosyal gelişim, dil gelişimi, öz bakım, bilişsel ve fiziksel gelişim alanlarının hepsinde de görülmektedir. Elde edilen bu bulgu araştırmanın ilk hipotezini de desteklemektedir.

Çalışmanın “**Kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur**” hipotezine ilişkin ilişkili ölçümler t testi sonuçları tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Kontrol Grubunu Oluşturan Çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği Puanlarının Ön-Test/Son-Test Analiz Sonuçları

Test	N	Ort. ($\bar{X}$)	s.s.	s.d.	t	cor	p
Kontrol Ön-test	32	138,94	24,31	31	6,73	,96	,000*
Kontrol Son-test	32	147,94	21,56				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim ölçeği ön-test ve son-test puanları karşılaştırıldığında, ön test puanları ortalaması 138,94 ve standart sapması 24,31 olarak hesaplanmış ve ayrıca aynı grubun son test puanları ortalaması 147,94 ve

standart sapması 21,56 olarak tespit edilmiştir. İlişkili ölçümler için t testi analiz sonucunda hesaplanan p değeri, %95’lik anlamlılık düzeyi göz önünde bulundurulduğunda ,000 olarak bulunmuştur (Bkz. Tablo 7).

Portage Gelişim Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından, kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuca göre; araştırmacı tarafından kurulan hipotez doğrulanmamıştır. Hiçbir programın uygulanmadığı anasınıfına devam eden kontrol grubunu oluşturan çocukların 20 haftalık program süresinin sonunda gelişimlerinde kısmen de olsa farklılığın, normal büyüme ile ve aldıkları anasınıfı eğitimiyle olduğu söylenebilir.

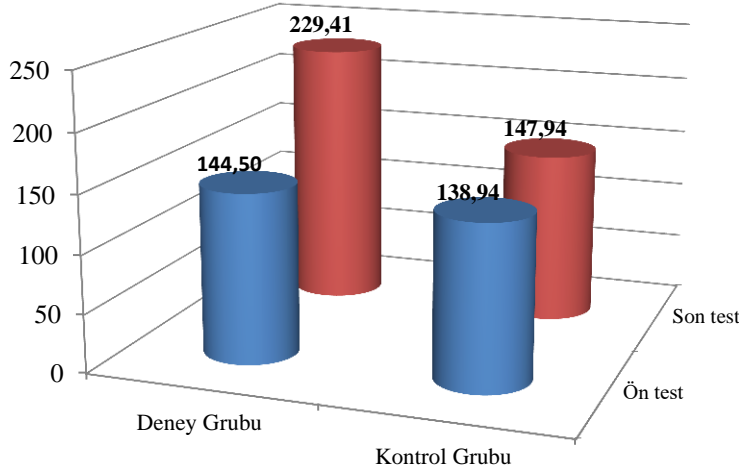
Portage Gelişim Ölçeğinin alt boyutlarında da farklılığın olmadığını ortaya koymak için kurulan “**kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur**” hipotezine ilişkin t testi verileri tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Kontrol Grubunu Oluşturan Çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Ön-test/Son-test Analiz Sonuçları

Alt Boyut	Test	N	Ort. ($\bar{x}$)	s.s.	s.d.	t	cor	p
Sosyal Gelişim	Ön-test	32	19,03	4,70	31	4,64	,96	,000*
	Son-test	32	20,22	3,85				
Dil Gelişimi	Ön-test	32	17,78	3,94	31	4,55	,91	,000*
	Son-test	32	19,06	3,64				
Özbakım	Ön-test	32	31,13	7,11	31	3,36	,98	,002*
	Son-test	32	31,91	6,82				
Bilişsel Gelişim	Ön-test	32	33,75	9,94	31	5,62	,98	,000*
	Son-test	32	35,88	8,76				
Fiziksel Gelişim	Ön-test	32	38,75	7,37	31	4,36	,93	,000*
	Son-test	32	40,88	7,36				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Tablo 8’de görüldüğü gibi, sosyal gelişim, dil gelişimi, bilişsel gelişim ve fiziksel gelişim alt boyutlarının p anlamlılık dereceleri ,000 ve özbakım alt boyutu için ,002 olarak tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, Portage Gelişim Ölçeğinin toplam puanlarına göre anlamlı farklılık gösteren çocukların bu ölçeğin her alt boyutu için de bu farklılığı gösterdikleri belirlenmiştir.

Şekil 1. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının Portage Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ön-Test ve Son-Test Puan Ortalamalarını Karşılaştırılması

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön-test puan ortalamaları sırasıyla 144,50 ve 138,94 iken bu puan ortalamaları son-testlerde sırasıyla 229,41 ve 147,94 olduğu belirlenmiştir. Şekil 1 de deney ve kontrol gruplarının ön-test/son-test puan ortalaması, Portage Erken Eğitim Programının çocuğun gelişiminde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Aile Katılımına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde örneklemini oluşturan ailelerin aile katılımına ilişkin bulgularına yer verilmiştir. Çocukların ailelerinin aile katılımına ilişkin bulguları deney ve kontrol grupları için ayrı ayrı gruplandırılmıştır. Aile Katılım Ölçeğinin alt boyutlarında da katılımın ne şekilde gerçekleştiğine bakılmıştır.

“Deney grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır” hipotezi ilişkili ölçümler için *t* testi ile yoklanmış, sonuçlar tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Deney Grubunu Oluşturan Çocukların Ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden Aldıkları Ön-Test/Son-Test Analiz Sonuçları

Test	N	Ort. ($\bar{x}$)	s.s.	s.d.	t	cor	p
Deney Ön-test	32	78,56	6,00	31	18,06	,43	,000*
Deney Son-test	32	98,28	5,61				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Tablo 9’da deney grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinin ön-test ve son-test puanlarının karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi deney grubu ailelerinin ön-test ve son-testten aldıkları puan ortalamaları sırası ile 78,56 ve 98,28 ve standart sapmaları ise sırası ile 6,00 ve 5,61 olarak belirlenmiştir.

Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, ilişkili ölçümler için *t* testi ile yoklanmış, hesaplanan *p* anlamlılık değeri %95 güven aralığına göre ,000 olarak bulunmuştur. Tablo 9’da deney grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden ön-test ve son-testte ilişkin puanlarının farklılaştığı görülmektedir. Bu durum, araştırma sürecinde çocukların gelişim alanlarının desteklenmesi hedeflenirken uygulanan programın ailelerinde aile katılımına ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca uygulanan programın aile katılımı ile gerçekleştirilmesi ailelerin okula karşı tutumunu etkilediği de söylenebilir. Tablo 8’de elde edilen bulgular “deney grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır” hipotezini doğrulamaktadır.

“Deney grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır” hipotezi ilişkili ölçümler için *t* testi ile sorgulanmış ilgili ölçümler tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Deney Grubunu Oluşturan Çocukların Ailelerinin Aile Katılım Ölçeği Alt Boyutlarının Ön-Test/Son-Test Analiz Sonuçları

Alt Boyut	Test	N	Ort. ($\bar{x}$)	s.s.	s.d.	t	cor	p
Okul Temelli Katılım	Ön-test	32	21,13	3,04	31	15,34	,46	,000*
	Son-test	32	29,19	2,68				
Ev Temelli Katılım	Ön-test	32	31,34	3,33	31	1,67	,57	,000*
	Son-test	32	37,34	2,94				
Okul-Aile İşbirliği Temelli Katılım	Ön-test	32	26,09	1,80	31	4,68	,49	,000*
	Son-test	32	31,75	2,39				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Tablo 10’da deney grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinin Alt Boyutlarının ön-test ve son-test puanlarının karşılaştırılmasına yer almaktadır.

Deney grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinin alt boyutları olan “Okul Temelli Katılım”, “Ev Temelli Katılım”, “Okul-Aile İşbirliği Temelli Katılım” boyutları ayrı ayrı ele alındığında her birinin de ön-test ve son-testte ilişkin *p* anlamlılık değerleri ,000 olarak hesaplanmıştır. Başka bir deyişle alt boyut puanlarının farklılaştığı görülmektedir. Tablo 10 incelendiğinde tablo 8’de ki deney grubunun ön-test ve son-test deki farklılığın ölçeğin tüm alt boyutlarında gerçekleştiği özellikle “okul temelli katılım” ortalamalarındaki farklılığın daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum deney grubuna uygulanan programın 20 haftalık sürecinde ailelerin görüşmeler için okula gelmiş olmaları gibi etkenler okula karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

“Kontrol grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur” hipotezinin sınındığı tablo 11 aşağıda verilmiştir.

Tablo 11. Kontrol Grubunu Oluşturan Çocukların Ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden Aldıkları Ön-Test/Son-Test Analiz Sonuçları

Test	N	Ort. ($\bar{x}$)	s.s.	s.d.	t	cor	p
Kontrol Ön-test	32	78,81	5,67	31	7,71	,92	,000*
Kontrol Son-test	32	81,27	5,95				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,05$

Tablo 11’de kontrol grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinin ön-test ve son-test puanlarının karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi kontrol grubu ailelerinin ön-test ve son-testten aldıkları puan ortalamaları sırası ile 78,81 ve 81,27 ve standart sapmaları ise sırası ile 5,67 ve 5,95 olarak belirlenmiştir. Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, ilişkili ölçümler için t testi ile yoklanmış, hesaplanan p anlamlılık değeri %95 güven aralığına göre ,000 olarak bulunmuştur.

Tablo 11’de kontrol grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden ön-test ve son-testte ilişkin puanlarının farklılaştığı görülmektedir. Uygulanan programın aile katılımı ile gerçekleştirilmesi kontrol grubu ailelerinin de okula karşı tutumunu etkilediği de söylenebilir.

Çalışmanın aile katılımına ilişkin **“kontrol grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur”** hipotezine ilişkin veriler tablo 12’ de verilmiştir.

Tablo 12. Kontrol Grubunu Oluşturan Çocukların Ailelerinin Aile Katılım Ölçeği Alt Boyutlarının Ön-Test/Son-Test Analiz Sonuçları

Alt Boyut	Test	N	Ort. ($\bar{x}$)	s.s.	s.d.	t	cor	p
Okul Katılım	Ön-test	32	21,00	2,80	31	5,88	,91	,000*
	Son-test	32	22,22	2,98				
Ev Katılım	Ön-test	32	31,78	3,31	31	4,00	,92	,000*
	Son-test	32	32,69	3,04				
Okul-Aile İşbirliği Temelli Katılım	Ön-test	32	26,03	1,73	31	6,03	,83	,000*
	Son-test	32	27,06	1,66				

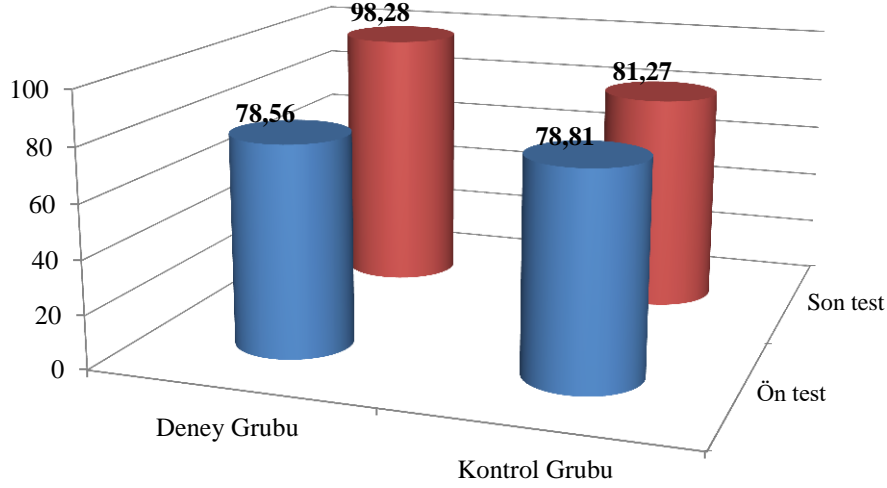
Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Tablo 12’de kontrol grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinin Alt Boyutlarının ön-test ve son-test puanlarının karşılaştırılmasına yer almaktadır.

Kontrol grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinin alt boyutları olan “Okul Temelli Katılım”, “Ev Temelli Katılım”, “Okul-Aile İşbirliği Temelli Katılım” boyutları ayrı ayrı ele alındığında her birinin de ön-test ve son-testte ilişkin p anlamlılık değerleri ,000 olarak hesaplanmıştır. Başka bir deyişle alt boyut puanlarının farklılaştığı görülmektedir. Bu bulgu çalışmanın “kontrol

grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur” hipotezini doğrulanamamıştır.

Şekil 2. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının Ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden Aldıkları Ön-Test ve Son-Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Deney ve kontrol grubu çocuklarının ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test puan ortalamaları sırasıyla 78,56 ve 78,81 iken bu puan ortalamaları son-testlerde sırasıyla 98,28 ve 81,27 olduğu belirlenmiştir.

Bu veriler doğrultusunda, uygulanan deneysel işlemlerin deney grubundaki çocukların ailelerinin lehine olduğu, kontrol grubundaki çocukların ailelerinin ise deney grubuna göre daha az gelişim gösterdikleri şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçları göstermektedir ki, 5-6 yaşındaki çocukların ailelerine verilecek destekler çocuğun çeşitli gelişim düzeylerine katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada bu durumu ortaya koymak için Portage Erken Eğitim Programı, 5-6 yaşındaki çocuklardan oluşan deney ve kontrol gruplarına ailelerinin katılımıyla uygulanmıştır.

Portage Gelişim Ölçeği'nin kullanıldığı çalışmada deney ve kontrol grupları çocuklarının Portage Erken Eğitim Programı uygulanmadan önce sosyal, dil, özbakım, bilişsel ve fiziksel gelişim alanlarına göre farklılık göstermedikleri deney ve kontrol gruplarının araştırmanın bağımlı değişkenleri açısından benzer olduğu ispatlanmıştır.

Anaokulunda verilen eğitim desteklenirken aile katılımını da sağlayan Portage programı, ailelere, çocuklarının gelişimlerini nasıl destekleyecekleri yönünde yol göstermektedir. Böylece deney grubundaki çocuklar uygulama sonrası yapılan ölçümlerde sosyal, dil, özbakım, bilişsel ve fiziksel gelişim alanlarına göre farklılık göstermiştir. Deney grubunu oluşturan çocukların lehine olan bu farklılık benzer

araştırmalarla da desteklenmektedir (Sugur ve Doğru, 2010; 1989; Dennis, 1973; Saltz, 1973; Hildyard ve Wolfe, 2002).

Ailenin insan yaşantısı üzerindeki etkisi doğumdan önce başlamakta ve yaşamın sonuna dek sürmektedir. Her bebek bir potansiyelle doğar. Bazıları bu potansiyellerini tam olarak gerçekleştirebilirken bazıları bunu sergileyememektedir. Hayata aynı potansiyelle başladığı varsayılan iki bebeğin hayatındaki farkı yaratacak kritik öneme sahip olan etmenler araştırıldığında ilk akla gelen ebeveynler ve aile ortamıdır (Afat, 2013).

Okul öncesi eğitimde aile katılımı, erken çocukluk eğitiminin önemli bir bileşeni ve aynı zamanda aile ile eğitim programının kritik noktasıdır (Morrison, Storey, Zhang, 2015). Etkili aile katılımının sağlandığı okul öncesi dönemde çocukların akademik başarılarını arttırmakta, davranış problemlerini azaltmakta ve öğrenim yaşantılarının uzun vadede olumlu yönde de etkilemektedir (Henderson 1989; Davies 1999; Epstein 2001; Comer 1984; Estrada, Arsenio, Hess ve Holloway 1987; Radhike, Noleen, Christie, 2005; Yazıcı, 2013).

Ebeveynlerin çocukların ödevlerine katılımları ve yardımları sosyo ekonomik düzeyin ve eğitim seviyesinin düşük oluşu gibi dezavantajların etkisini azalttığı görülmüştür (Zellman, Waterman, 1998, akt; Saifer, Ellis, 2000). Aile katılımının etkili yöntemi, ebeveynlerin evde etkinliklere birebir katılmalarıdır. Ebeveynleriyle birlikte okuyan, ödevlerini tamamlaması konusunda desteklenen, günlük etkinliklerde öğrenme fırsatlarının kullandığı bir ortamda yaşayan, rehber ve eğitmen olarak ebeveynlerinden destek gören çocuklarla yapılan araştırmalarda çocukların lehine etkili sonuçlar alındığı görülmüştür (Epstein, Salinas, 1997; Thorkildsen, Stein, 1998; Zellman, Waterman, 1998).

Kaytaç'ın 2005 yılında yaptığı Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimin Fayda-Maliyet Analizi isimli çalışmasında da aile destekli programların uzun vadede daha ekonomik bir eğitim olduğu bulunmuştur. St. Pierre ve diğerlerinin (1997) yapmış oldukları çalışma sonuçlarına göre sosyal, sağlık ve eğitim hizmetlerini içeren ve doğumdan 5 yaşına kadar düşük gelirli ailelerin çocuklarının katıldığı "Comprehensive Child Development" programına katılan annelerin daha olumlu ebeveyn davranışları sergiledikleri, çocuklarından yana daha umutlu oldukları, anne çocuk ilişkilerinin daha iyi olduğu ve bu ailelerin çocuklarına daha fazla zaman ayırdıkları belirlenmiştir.

Çocuk merkezli anne-baba eğitim programına katılmış olan ailelerin çocuklarının zihinsel yetenekleri, bilişsel, sosyal, duygusal, dil, psiko-motor, kişilik gelişimi açısından evde bakılan, ailesi eğitim görmemiş çocuklardan anlamlı biçimde daha iyi performans gösterdikleri, sonraki yıllarda okul başarıları üzerinde olumlu etkileri olduğu ve eğitim programlarından daha iyi yararlandıkları, okula uyum ve benlik kavramı gelişimlerinin daha iyi olduğu görülmektedir (Myers 1996; Kağıtçıbaşı 1989; Sucuka ve dig. 1997; Seçkin ve Koç 1997; Kağıtçıbaşı 1990; Akt:Tezel Sahin ve Ersoy 1999).

Çağdaş ve Yıldız'ın yapmış oldukları araştırmalarında deneysel yaratıcılık programı'nın 4-5 yaş çocuklarının bilişsel gelişimine olan etkilerini deneysel desenle incelemişlerdir. Araştırma da gerekli bilgileri toplamak için "PORTAGE 49-60 ay Çocukların Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre Deneysel Yaratıcılık Programı" uygulanan 4-5 yaş deneme grubu çocukların bilişsel gelişimine ilişkin davranışlarının olumlu yönde değişmesinde etkili olduğu ortaya konmuştur (Çağdaş ve Yıldız, 2000).

Bu araştırmada ise kontrol grubunu oluşturan çocuklara ve ailelerine araştırma süresi olan 20 hafta boyunca herhangi bir program uygulanmamış, çocuklar aldıkları okulöncesi eğitime devam etmişlerdir. Araştırma sonunda yapılan ölçümlerde kontrol grubu çocukların çok azda olsa gelişimlerinde ilerlemeler olmuştur. Son-testlerdeki bu farklılık en büyük nedenlerinden birisi en önemlisi, devam ettikleri anasınıflarında aldıkları eğitimidir. Benzer araştırmalarda okul öncesi eğitimin çocuğun gelişimindeki katkısını ortaya koymaktadır.

Tuğrul, araştırmasında anaokulu eğitimi alan ve almayan grup çocukların ilkokuldaki ruhsal uyum ve akademik başarılarını incelemiştir. Anaokulu eğitimi alan grupta akademik başarı puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tuğrul, 1992). Bununla birlikte Lazar ve Darlington'un (1979) ABD 'de yaptıkları uzunlamasına araştırmanın sonuçları, okul öncesi eğitim programlarının, özellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden gelen çocuklar üzerindeki etkisinin kısa dönemli olduğunu göstermektedir. Çocuklar evde desteklenmedikleri için, programı bıraktıktan sonra etkinin azaldığı ve giderek kaybolduğu görülmektedir. Aynı araştırmada, erken eğitim programlarının uzun dönemde etkili olmasının, çocuğun ailesinin birlikte eğitilmesi, eğitim sürecine ailenin katılmasının sağlanması ve aile eğitiminde özel hedeflerin belirlenmesi gibi faktörlerle yakından ilgili olduğu belirtilmektedir (Şahin; Turla,1996).

Ülkemizde özel ve resmi okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanmakta olan mevcut 2006 yılında yayınlanan "Okul Öncesi Eğitim Programı" eğitim öğretimde aile katılımı aktivitelerine de yer verilmesi gereğini öngören bir yapıya sahiptir. Ancak yapılan araştırmalar, okul öncesi eğitim kurumlarında aile toplantıları ve problem durumunda aileler bireysel görüşmeler yapılmakta olduğunu ve ebeveynlerin eğitim programına katılımına yönelik çalışmalara yer verilmediğini göstermektedir (Kerem ve Cömert, 2003; Kaya, 2002; Oktay ve ark., 2003; Şahin ve Turla, 2003). Araştırmalar, ailelerin okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programlara karşı ilgi ve işbirliğine açık olduklarını öte yandan okullardaki eğitim programları ve etkinliklere katılım göstermediklerini ortaya koymuştur (Kaya, 2002).

Okul öncesi eğitime ailenin katılımı ile ilgili yapılan çalışmalar aile katılımının çocuğun gelişiminde ve ailenin iç dinamiklerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir (Gürşimsek, Kefi, Girgin, 2005; Kapusuzoğlu, 2004; Arslan ve Nural, 2004; Gürşimsek, 2003; Sevinç ve Evirgen, 2003; Gürşimsek, Girgin, Harmanlı ve Ekinci 2003; Unutkan, 1998; Bronfenbrenner 1993). Mevcut

araştırmada çocukların gelişimi ve ailelerin aile katılımı düzeylerindeki artışa yönelik olarak alınan olumlu sonuçlar bu araştırma sonuçları ile desteklenmektedir. Bu sonuç, okul öncesi eğitimde aileden destek alan ve aileyi eğitim öğretim aktivitelerinin içine alan bir yaklaşımın, ailelerin aile katılım düzeylerine kısa zamanda olumlu yönde etkili olacağını göstermektedir.

Kontrol grubunda çok az olmakla birlikte anlamlı farkın okul temelli katılım boyutunda elde edilmesi ebeveynlerin ev temelli katılım konusunda desteğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Ülkemizde okul öncesi eğitimden yararlanma süresi çoğunlukla bir yılla sınırlı kalmaktadır. Bu süre ebeveynlerin eğitime katılımını sağlayacak aktivitelerle değerlendirilirse hem okul öncesi eğitimde çocuk ve ailenin gelişimi hem de eğitimin diğer kademelerine ailenin katkı sağlamada edineceği tecrübe açılarından önemli olduğu düşünülmektedir.

Tüm bu araştırmalar incelendiğinde aile destekli programların okul öncesi eğitime kalıcılığı, etkililiği açısından katkı sağladığı görülmektedir. Bu sonuca dayanarak aile destekli çocuklar için uygulanan eğitim programının hem çocuklar için hem de aile için etkililiğinden söz etmek mümkündür. Çocuğun gelişimi için en iyi yollardan biri aile ve çocuğu birlikte ele almaktır.

Öneriler

Çalışma sonuçlarına bakıldığında, çocuklara ve ailelere eğitim verilmesinin çocuk ve yetişkin açısından yararlı olduğu görülmüştür. Çalışmada bu temel sonuçtan yola çıkarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Ailelerin ve çocukların bu çalışmada uygulanan Portage Erken Eğitim Programından yararlandıkları bulunmuştur. Bu tür aile eğitim programı ya da benzer programların uygulanması aileler ve çocuklar için önemlidir. Bu uygulamalar Halk Eğitim Merkezleri, yerel yönetimler, sağlık ocaklarının aile hekimliği birimleri aracılığıyla ya da gönüllü kuruluşlar aracılığıyla yetişkin eğitimi kapsamında yapılabilir.

Araştırmada deney gruplarına uygulanan Portage Erken Eğitim Programı sonuçları göstermektedir ki ailelere verilen eğitim desteği, çocuğun gelişim alanlarına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle aile eğitim programlarının 5-6 yaşında anasınıfı veya anaokullarına devam eden bütün çocukların ailelerine ya da ailelerin yerini tutan yetişkinlere verilmesi çok yararlı olacaktır.

Araştırma örnekleminde 5-6 yaş grubu çocuklar yer almakta olup deney grupları açısından uygulanan programın etkililiğinden söz edilebilmektedir. Portage Erken Eğitim Programı 0-6 yaş için geliştirildiğinden gelecekte program 0-3 yaş içinde etkililiğini ortaya koymaya yönelik çocuklar üzerinde uygulanabilir.

Araştırmada aile katılımının kontrol gruplarında “okul temelli” olarak sınırlı kalması nedeniyle okul-aile işbirliği ve ev temelli katılımı içine alan projelerin gelecekte düzenlenmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Afat, N. (2013). Çocuklarda Üstün Zekânın Yordayıcı Olarak Ebeveyn Tutumları *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 20 (2013-1) 155-168
- Ajayı, H. O. (2008). Early Childhood Education in Nigeria: a reality or a mirage? *Contemporary Issues in Early Childhood Volume 9 Number 4* www.worlds.co.uk/CIEC Web adresinden 2 Şubat 2015 Tarihinde edinilmiştir.
- Artan, İ., Öncü, Ç. E., Oklan, ve Elibol .F.(2003). Alt Sosyo Ekonomik Düzey annelerin Ev Ortamındaki Materyalleri Çocukların Eğitiminde Kullanım Şekilleri. *Omep 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı. 8-10 Ekim, Kuşadası.*
- Arslan, Ü. ve Nural, E. (2004). Okul öncesi eğitiminde okul-aile iş birliğinin önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 162, 99-108.
- Arvio. M., Hautamaki, J. and Tilikka, P. (1993). Reliability and validity of the Portage assessment scale for clinical studies of mentally handicapped populations. *Child Care, Health and Development*, 19 (2), 89-98.
- Aydın, B. (2000). *Gelişimin Doğası*. Editör: Binnur Yesilyaprak, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Ankara: Pegem Yayıncılık,
- Aytaç, T. (2000). *Okul Merkezli Yönetim*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Brown, R. I. (1976). *Psychology and Education of Slow learner*. Published by Routledge K. Paul, London.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *DeneySEL Desenler-Ön-test-Son-test, Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi*. (2.Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin veri analizi el kitabı*. (7. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Cameron, R. J. (1997). Early intervention for young children with developmental delay: The Portage approach. *Health and Development*, 23 (1), 11-27.
- Can Y., M. (2001). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ailenin Eğitime Katılımı. Gazi Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı*.İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Comer, JP. (1984). Home-school relations\hips as they affect the academic success of children. *Education and Urban Society*, 16 (3), 323- 337.
- Çağdaş, A. ve Yıldız, F. Ü. (2000). DeneySEL Yaratıcılık Programının 4-5 Yaş Çocuklarının Bilişsel Gelişimine Olan Etkileri. Konya: *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Selçuk Üniversitesi*.
- Çelik, R. R. (2003). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Okulda Anne-Baba Katılımına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, İ. E. (2002). Çok amaçlı Karar verme Konusunda Yeni Yaklaşımlar *Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çivi, S. (1991). Konya Çocuk Yuvasındaki 0-12 Yaş Çocuklarının Gelişim Özellikleri Ve Anne Yoksunluğunun Çocuk Gelişimine Etkileri Açısından Koruyucu Aile Bakımı Ve Aile Çocuklarının Kurum Bakımı İle

- Karşılaştırılmalı İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Davies, D. (1999). Looking back, looking ahead: reflections on lessons over twenty-five years, in Smit, F, Moerel, H, Van der Wolf, K & Slegers, P (eds) *Building bridges between home and school*. Nijmegen: Institute for Applied Social Sciences.
- Dennis, W. (1973). *Children of The Crèche*. New York: Appleton-Century-Croft.
- Dewey, J. (1987). *Özgürlük Ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Dinç, B. ve Gültekin, M. (2003). Okulöncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişimine etkileri konusunda öğretmen görüşleri. *OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı*. Kuşadası, Türkiye.
- Epstein, J.L. (1992). *School and family partnership*. Encyclopedia of Educational Research., New York: Mac Millan
- Epstein, JL. (2001). *School, family and community partnerships. Preparing educators and improving schools*. Boulder: Westview.
- Epstein, J. L., Simon, B. S., ve Salinas, K. C. (1997). Involving parents in homework in the middle grades. Research Bulletin, No. 18. Bloomington, IN: Phi Delta Kappa/Center for Evaluation, *Development, and Research*.
- Ersoy, Ö., Tezel, Şahin, F. (1999) 0-6 Yaş Döneminde Anne-Baba Eğitiminin Önemi. *Mesleki Eğitim Dergisi*. 1, 58-62.
- Estrada, P, Arsenio, WF, Hess, RD and Holloway, S. (1987). Affective quality of the mother and child relationship: Longitudinal consequences for children's school relevant cognitive functioning. *Developmental Psychology*, 23 (2), 210-215.
- Henderson, A.T. (1987). The evidence continues to grow: Parent involvement improves student achievement. National Committee for Citizens in Education: Columbia,MD.
- Henderson, A.T. (1989). The Evidence Continues To Grow: Parent Involvement Improves Student Achievement. National Committee For Citizens In Education: Columbia,Md.
- Hildyard, K.L. and Wolfe, D.A. (2002). Child Neglect; Developmental Issues And Outcomes, *Child Abuse & Neglect*, 26 (6-7), 679-695.
- Gürşimsek, I. (2003). Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı Ve Psikososyal Gelişim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 3 (1), 125-144.
- Gürşimsek, I., Girgin, G. ve Kefi, S.(2007). Okul Öncesi Eğitime Babaların Katılım Düzeyi İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 33, 181-192.
- Gürşimşek, I., Girgin,,G., Harmanlı, Z. ve Ekinci, D. (2004). "Annenin Ruhsal Belirtileri İle 5-6 Yaş Dönemi Çocuklarının Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Uluslar arası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi. Kongre Kitabı* (2006). Cilt:3. 359-369.

- Kanklıkılıçer, P. (2005). Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Geçerlilik Güvenirlik Çalışması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü. Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı.
- Kapusuzoğlu, Ş. (2004). Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitim Programının Uygulamasının Değerlendirilmesi. Uluslar arası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Kaya, Ö. M. (2002). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Programlara Ailelerin İlgi ve Katılımları ile Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Aile Eğitimine Katkısı Konusunda Anne Baba Görüşleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
- Kerem, E. A. ve Cömert, D. (2003). 2000'li Yıllarda Okul Öncesi Eğitim Sorunlarına Genel Bir Bakış. Türkiye Örneği. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul: 1.Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi, Cilt 1, Ya-Pa Yayınları, 234-235.
- Kutlu, M. (1992). Yetiştirme Yurdunda Ve Ailesi Yanında Kalan Öğrencilerin Özsayıgı Düzeylerini Etkileyen Bazı Değişkenler. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Liontos, L. B. (1992). At-risk families and schools: Becoming partners. ERIC Clearinghouse on Educational Management.
- Mackner, LM., Starr, RH Jr. ve Black, MM. (1997). The Cumulative effect Of neglect and failure to thrive on cognitive functioning. *Child Abuse Negl* 21, 691-700.
- Morrison, J.W., Storey, P., Zhang, C. (2015). Accessible Family Involvement in Early Childhood Programs. *Reprinted from Dimensions of Early Childhood*, Vol. 39, 35-44
- Oktay, A. (2002). *Yasamın Sihirli Yılları Okulöncesi Dönem*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Oktay, A. (1983). *Okulöncesi Eğitime Toplu Bir Bakış. Okulöncesi Eğitim ve Sorunları*. Ankara: TED Yayınları.
- Radhike, B.; Noleen, W.; Christie, S. (2005). Home school communication in the early childhood development phase *Faal*, V. 126;1, 60-77.
- Saifer, S. and Ellis, D. (2000). Strengthening Family Involvement. A Guide To Resources Available From The Northwest Regional Educational Laboratory. Portland.
- Saltz, R. (1973). Effects Of Part-Time Mathering On IQ And SQ Of Young Institutionalized Children.. *Child Development*. Number:44.
- Senemoğlu, N. (2004). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Seçkin, N. ve Koç, G. (1997). Okulöncesi Eğitimde Okul-Aile İşbirliği. *Yaşadıkça Eğitim*, (51). 5-10.
- Sevinç, M. (2005) *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- St. Pierre, R. G., Layzer, J. I., Goodson, B. D., & Bernstein, L. (1997). National impact evaluation of the Comprehensive Child Development Program: Final report. Cambridge, MA: Abt Associates.
- Suğur, N. ve Doğru E. S. (2010). Koruma Altındaki Çocukların Aile Ve Devlet Algısı Üzerine Bir Araştırma. Ankara: *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65,1, 115
- Şahin, T. ve Turla, A. (1996). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yapılan Anne-Baba Eğitim Çalışmalarının İncelenmesi. II. Ulusal Eğitim Sempozyumu Bildirileri 18-20 Eylül 1996 İstanbul: Marmara Üniversitesi. Teknik Eğitim Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Matbaa Birimi.
- Tanyer, S. (2003). *Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği*. (5. Baskı), Konya: Dizgi Matbaacılık.
- Temel, F. (2001). *Okul Öncesi Eğitime Ana-Babanın Katılımı. Gazi Üniversitesi Anaokulu /Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı*. İstanbul: YA-PA Yayınları, 342
- Thorkildsen, R., Stein, M. R. (1998). Is parent involvement related to student achievement? Exploring the evidence. Research Bulletins Online [Online], 22. Available: <http://www.pdkintl.org/edres/resbul22.htm>.
- Tuğrul, B. (1992). Anaokulu Eğitim Alan ve Almayan Çocukların İlk Okul Birinci Sınıftaki Akademik Başarısı ve Ruhsal Uyum Davranışlarının Karşılaştırılması Olarak İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Ural, O. (2010). *Dünden Bu Güne Aile Eğitimi. Aile Eğitimi Ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları*. (Edt. Fulya Temel) Ankara: Anı Yayınları
- Ural, O. (2005). *Okul Öncesi Eğitim Ve Aile Katılımı Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Uzundemir, Marangoz, (2001). *Portage Erken Eğitim Kılavuzu. Ender Özel Eğitim Danışmanlık*. İzmir: Duyal Matbaası.
- [Ural, A., Kılıç, İ. \(2006\). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.](#)
- Yazıcı, Z. (2013). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk sevme eğilimlerinin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, III/2, 279-286.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana-Baba Ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Zelman, G. L., Waterman, J M. (1998). Understanding the impact of parent school involvement on children's educational outcomes. *The Journal of Educational Research*, 91(6):370-380.
- Zembat, R., Ö. P. Unutkan. (2001). *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri (Aile Katılım Programı Uygulama Örnekleriyle)*. İstanbul: YA-PA Yayınları.